

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**DE MAN UTÁN: A DEKONSTRUKCIÓ TRANSZFORMÁCIÓI A
KORTÁRS IRODALOMELMÉLETBEN**

Somogyi Gyula

Témavezető: Dr. Bényei Tamás

Dr. Kalmár György

DEBRECENI EGYETEM

Irodalomtudományok Doktori Iskola

Debrecen, 2011.

Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

Az értekezés címe Martin McQuillan Paul de Manról szóló monográfiájának utolsó fejezetére utal, amely az „után” kifejezés három lehetséges értelmezési körét különbözteti meg: egyszerre érthetjük történeti értelemben vett egymásra következésként, hatástörténetként, illetve egyfajta kritikus olvasatként is. A doktori tézis célja, hogy a szó mindhárom jelentését működtetve kimutassa: mit jelent de Man „után” az irodalomelmélet. A flamand származású teoretikus írásai mára szinte már megkerülhetetlenné váltak a kortárs kritikai diszkurzusban, hiszen nagy hatást gyakoroltak az irodalommal, a filozófiával, a retorikával, vagy a történelemmel kapcsolatos vitákra is. Elméletei legfontosabb belátásának sokan azt tartják, hogy felhívta a figyelmet az ambivalens retorikai struktúrák jelenlétére a nyelvi aktusokban, legyenek ezek filozófiai, vagy irodalmi megnyilatkozások. Mivel azonban már rendkívül sok kitűnő monográfia született de Man életművéről, a dolgozat elsősorban arra vállalkozik, hogy megmutassa: a de man-i elmélet hogyan élt tovább volt kollegái és tanítványai szövegeiben, akik a dekonstruktív / retorikai megközelítését más elméleti pozíciókkal társították, például a pszichoanalízissel, a feminizmussal, a traumaelmélettel, vagy az igazságszolgáltatás kritikus vizsgálatával. Úgy gondolom, hogy ezek közül az írások közül színvonalban messze kiemelkednek Shoshana Felman, Barbara Johnson és Cathy Caruth szövegei, az ő szövegeik értelmezésére tesz kísérletet a doktori tézis.

A dekonstrukció átalakulásait vizsgálva a disszertáció négy nagyobb kontextust vizsgál: a dekonstrukció és a pszichoanalízis, a dekonstrukció és a feminizmus, a dekonstrukció és a traumaelmélet, valamint a dekonstrukció és a jogelmélet találkozását. Tézisem szerint Felman, Johnson és Caruth az általuk kialakított alapfogalmak segítségével egy párbeszédet alakítanak ki olyan teoretikus pozíciók között, amelyek helyenként igencsak távol állnak egymástól. Az áttétel, a női vágy, az aposztrofé és a prozopopeia retorikai alakzatai, vagy a trauma és az igazságszolgáltatás kapcsolatának újraértése tehát ennek a dialógusnak a fényében válik olvashatóvá. Homi K. Bhabha kifejezésével élve ezek a „hibrid” diszkurzusok nem pusztán korrekciói a de Man-féle retorikai elméletnek, hanem lehetőséget adnak a dekonstrukció egyes alapfogalmainak rekontextualizálására is.

A „dekonstrukció” fogalma a címben és a disszertációban azt sugallhatja, hogy a dekonstrukciót a tézis egy egységes, filozófiával, retorikával és irodalommal kapcsolatos elméletnek képzelem el, jelentősen leegyszerűsítve a dekonstrukcióhoz tartozó filozófusok és kritikusok közötti különbségeket. Az olvasóban azt az elvárást is keltheti akár, hogy Jacques Derrida szövegei is folyamatosan a dolgozat homlokterében lesznek, holott erről nincs szó. A

„dekonstrukció” szó helyett talán helyesebb lenne Jeffrey Nealon és Robert Eaglestone nyomán a „dekonstruktív kritika” kifejezést használni: így egyértelművé válik, hogy a de Man-féle retorikai dekonstrukció utóéletéről szeretne a dolgozat értékelhető megállapításokat tenni, és ez részben magyarázza azt is, hogy Derrida szövegei miért csak elvétve fordulnak elő a disszertációban. A dekonstrukció tehát maga sem érzékelhető egy monolitikus egységként, ugyanakkor az is elmondható, hogy a dekonstrukció kapcsolata az egyéb vizsgált elméletekkel meglehetősen különböző és egyáltalán nem mentes a vitáktól. Néhol a de Man-féle elmélet könnyebben adaptálható az egyes határterületek leírására, máshol a párbeszéd már sokkal kevésbé zajlik zökkenőmentesen, több interpretatív erőfeszítést feltételezve.

Tisztában vagyok azzal, hogy a disszertációban elemzett minden egyes határterület alapkérdéseinek tisztázása is akár egy önálló doktori tézis alapját képezhetné, tekintve, hogy mennyire komplex elméleti és kritikai pozíciókról van szó. Mégis úgy gondolom, hogy egy ilyen összetett megközelítés mód rendkívül sok értékes aspektust képesek láttatni a dekonstrukció „utóéletéből.” A *Yale French Studies* de Man előtt tisztelgő száma azt jövendölte, hogy a flamand elméletíró és kritikus hagyatékából újabb és újabb irodalomértelmezői irányok fognak kinőni. A dolgozat Felman, Johnson és Caruth szövegei kapcsán kimutatja tehát, hogy a folyóirat szerkesztőinek jóslata mennyire igaznak bizonyult.

Az alkalmazott megközelítési módszerek

A disszertáció megközelítési módszere elsősorban dekonstrukció szoros retorikai olvasására támaszkodik. Ez a stratégia alkalmasnak látszik arra, hogy az elemzett elméleti szövegekből kiolvasható módszerek alapján bennük is kimutassuk az elvitathatatlan erőnyeik mellett a lehetséges vakfoltjaikat is. Az irodalmi (és filozófiai) szövegek szoros olvasása szintén ezt a mintát fogja követni, azonban ezeknek az olvasatoknak a célja nem pusztán az, hogy az elméleti megállapításokat illusztrálják, sokkal inkább az, hogy újragondolják az elméleti részekben megismert alakzatokat és problémákat a saját irodalmi perspektívájuk segítségével. Az irodalmi szövegek tehát egy konkrét történeti ellenpontot fognak adni az elmélet absztrakcióihoz képest. Úgy gondolom tehát, hogy e különböző szövegek mindegyike képes láttatni egyes dekonstruktív alapfogalmak történeti-ideológiai determináltságát is. Néhány kivételtől eltekintve ezek a szövegek a XIX. századi amerikai irodalomból származnak. Edgar Allan Poe „A tömeg embere” című novellája világít rá a dekonstrukció és a pszichoanalízis párbeszédére; a dekonstrukció és a feminizmus kapcsolatát boncolgató fejezet Poe „legköltőibb témáját” járja körül; a dekonstrukció és trauma fejezet Ralph Waldo

Emerson fia halálát feldolgozó szövegeit, valamint Torquato Tasso *Megszabadított Jeruzsálemének* Tancred és Clorinda történetét olvassa; végül Herman Melville „Bartleby, a tollnok” című szövegét kapcsolja a disszertáció a dekonstrukció és a jog dialógusának elemzéséhez.

A tartalomjegyzék alapján úgy tűnhet, hogy a disszertációban vizsgált területek egymástól függetlenül léteznek és a dekonstrukciót egy bizonyos sorrendben érintették, azonban az egyes témák részletes kidolgozása után nyilvánvalóvá vált, hogy az elméleti anyag ellenáll egy ilyesfajta lineáris struktúrának. Ezt legjobban talán Felman szövegei érhetjük tetten, amelyek közül az első (*La folie et la chose littéraire – Az őrület és az irodalmiság*) már foglalkozik feminista problémákkal, noha ezt a könyvet elsősorban a dekonstrukció és pszichoanalízis fejezet kapcsán olvasom. Ezek a feminista írások csak azután jelentek meg egy külön kötetben (*What Does a Woman Want? – Mit akar a nő?*), amikor Felmannak már rendelkezésére állt az a traumával kapcsolatos teoretikus keret, amit a *Testimony (Tanúságtétel)* című kötet dolgoz ki részletekbe menően. Egy másik példaként Johnson dekonstrukciót és feminizmust érintő szövegeit hozhatnánk, ahol az aposztrofé retorikai alakzata egyszerre definiálódik az irodalom, az etika és a jog kontextusában. Úgy gondolom, hogy ez a két példa is jól mutatja, hogy milyen komplex az a dialógus, ami a dekonstrukció, a pszichoanalízis, a feminizmus, a traumaelmélet, vagy a jogelmélet kapcsán lezajlik.

Az eredmények tézisszerű felsorolása

A disszertáció első fejezetében Felman *áttétel*-fogalma válik a dekonstrukció és a pszichoanalízis találkozási pontjává, amely a pszichoanalitikus olvasás mestertrópusa is egyben, és ami lehetővé teszi a pszichoanalízis és irodalom hagyományosan egyoldalú kapcsolatának újradefiniálását is. A dolgozat kimutatja, hogy az áttétel egyrészt felmutatja a szöveget strukturáló véletlenszerű retorikai mechanizmusok rendszerét, másrészt egy olyan folyamatként, vagy illúzióként is felismerhető, ami ellenében hat ennek a felismerésnek, annak érdekében, hogy az olvasást lezárhatóvá tegye. Az áttétel által vezérelt olvasatok tehát soha nem lehetnek véglegesek, hiszen részesei, illetve olvasás-effektusai a szöveg retorikai eljárásainak. Poe „A tömeg embere” című novellájának alapvetése nagyban hasonlít a dekonstrukció és a pszichoanalízis olvashatatlanságról alkotott nézeteihez. Az elemzés első lépésként rekonstruálja a novella áttételes küzdelmét az olvashatatlansággal, amely meghatározza mind a narrátor, mind a szövegről írott kritikai metanarratívák irányát is; majd rámutat az olvashatatlanság fogalmának történeti-ideológiai meghatározottságára, azt

sugallva, hogy a dekonstrukciós-pszichoanalitikus olvashatatlanság-fogalom maga is részese ennek a történetiségnek.

A második fejezet a dekonstrukció és a feminista elmélet határterületeire koncentrálna Felman és Johnson szövegeinek segítségével. Felman *What Does a Woman Want?* című könyve a női olvasót és a női vágyat egy dekonstruktív princípiumként képzelel el, ami segít lerántani a leplet a (férfi) szövegekben rejlő belső ellentmondásokról és kétértelműségekről, legyen ez akár irodalmi, akár filozófiai szöveg. Tézisem szerint Luce Irigaray mimikri-fogalmának összevetése Felman könyvével lehetőséget ad arra, hogy elemezhessük Felman feminista szövegeinek performanciáját, ami helyenként mintha abban merülne ki, hogy a retorikára jellemző ambivalenciákat esszenciálisan a nőiséggel hozza kapcsolatba. A fejezet második része elsősorban Johnson „Aposztrofálás, animáció és abortusz” című esszéjét veszi szemügyre, ahol a szerző egy olyan témát választ, ami biztosítani látszik a retorika és a politika konvergenciáját, és amelynek a segítségével képes lehet újraérteni a dekonstrukció és a feminizmus reduktív viszonyát. Ez a témakör az *abortusz* etikai problémája, amelynek a jelentését egyfelől az irodalom (pontosabban a költészet), másfelől a jog határozza meg. Johnson elmélete szerint az abortuszt övező etikai vita struktúrája egy retorikai alakzat, az aposztrofé által strukturált, amely figura képes életet, jelenlétet adni egy halott, vagy jelen nem levő személynek vagy tárgynak. A Johnson által vizsgált versek arról adnak tanúságot, hogy míg a férfi költők (Charles Baudelaire és Percy Bysshe Shelley) által írott versek az aposztrofét egy stabil megszólítási struktúráként használják, addig számos női költő (Gwendolyn Brooks, Anne Sexton, Lucille Clifton, vagy Adrienne Rich) versei meglehetősen instabil aposztrofikus konstrukciókat alkalmaznak. A nemi különbségek és a retorikai különbségek párhuzamba állítása hasonló kockázattal jár azonban, mint Felman esetében a retorika nőiség számára való kisajátítása. E problémákat Poe „Az aluvó” című verse, „A műalkotás filozófiája” című esszéje, és két novella „Az Usher-ház vége” és a „Ligeia” kapcsán gondolom újra kettős, dekonstruktív és feminista perspektíván keresztül. Az olvasatomban arra mutatok rá, hogy az aposztrofé, vagy a prozopopeia alakzatai által keltett zavarok nem kevésbé problematikusak egy férfi szerző esetében sem, így egy retorikai elemzésben kimutatható, hogy a másik halála nem képes stabilizálni az ént. Az is láthatóvá válik ugyanakkor, hogy egy tisztán dekonstruktív olvasat azzal a veszéllyel jár, hogy megerősíti az esztétika és a politika (Poe által is javasolt) kettéválasztását, amelynek a káros következményeit a feminista kritika sok alkalommal kimutatta.

A disszertáció harmadik fejezete azt mutatja be, hogy Felman, Johnson és Caruth elméleti írásai hogyan járultak hozzá a dekonstruktív kritika „etikai fordulatához,” amely a

traumaelméleten keresztül újra előtérbe helyezte a referencialitás, a történelem, a politika és a felelősség kérdéskörét. De Man szövegeinek legújabb értelmezései (például Kulcsár-Szabó Zoltán monográfiája) már egyértelműen azt állítják, hogy ezek a kérdések folyamatosan foglalkoztatták az irodalomtudóst, és később Caruth és Felman is az ő retorikai elmélete alapján ragadta meg a trauma és a Holokauszt tapasztalatát, egyfajta folytonosságot is teremtve ezzel a dekonstruktív kritika történetében. A traumaelmélet etikai fordulatban betöltött szerepének kontextualizálása után három problémát járok körül részletesen: az irodalmiság szerepét; a történelem fogalmának trauma alapján történő dekonstruktív újraértését, valamint a traumaelmélet kettősségét. Felman és Caruth de Man-féle elméletben gyökerező irodalomfogalma alapvető fontosságú a traumaelmélet számára: az irodalmi képzelet lehetővé teszi számunkra, hogy mások szenvedéséhez viszonyulhassunk; az irodalom mint tanúságtétel a felejtés ellenében hat; a prozopopeián keresztül arcot ad a történelem által diszfigurált másoknak; és az aposztrofé alakzatán keresztül megszólíthat általa minket a másik, hogy emlékeztessen az olvasásban rejlő etikai kötelességünkre. A traumaelmélet új perspektívát nyitott a történelem mibenlétének újraértésében is, amennyiben azt a trauma modellje alapján fogalmazta újra, ami jelentősen módosította a tudat és a történelem közötti intuitív kapcsolatot is. Tézisem szerint a „történelem” fogalma a disszertációban vizsgált szerzők írásaiban a valós traumatikus visszatéréseként olvasható, ami alapvetően képes szövegeket, vagy életműveket formálni. A fejezet harmadik részében újra szemügyre veszem, hogy a feminizmus és a traumaelmélet hogyan kapcsolódik egymáshoz Felman szövegiben: úgy gondolom, hogy ezek az írások a trauma két különböző koncepcióját adják, amely narratívákat tekinthetjük Friedrich Nietzsche alapján a trauma „monumentális,” illetve „kritikai történelmének.” A fejezethez tartozó olvasatok közül az első Ralph Waldo Emerson fiát gyászoló szövegeiben mutatja ki a felismerés és a tagadás traumaelméletből is kiolvasható dinamikáját. Emerson naplói és levelei egyaránt adnak számot őszinte fájdalmáról, valamint a gyász lehetetlenségéről, míg „Tapasztalat” című filozófiai esszéje elsősorban erről az utóbbi lehetetlenségről tesz tanúbizonyságot, felfedve a gyász korabeli ideológiai konstrukciója és az általa érzett fájdalom közötti distanciát. A filozófiai beszédmód ellenpontjaként az irodalmiság—Emerson „Gyászdal” című verse—elismeri a veszteséget és a gyász egy lehetséges megvalósulásaként érthető. Ám az elégia elemzése azt is megmutatja, hogy a vigasztalás alapvetően egy hang (a „mély Szív”) fenomenalizációjától függ, amely üressé váló hang képtelen a fájdalmat enyhíteni, így ez a veszteség nem is lesz beilleszthető a Transzcendentalista filozófia keretei közé. Manapság sok gondolkodó kritizálja a traumaelmélet azon aspektusát, mely szerint képtelen figyelembe venni bizonyos nemiséggel,

társadalmi osztállyal, vagy fajiséggel összefüggő traumákat. Tancred és Clorinda történetének elemzése azzal kecsegtet, hogy egy gender alapú posztkoloniális szempontból hogyan tehetjük láthatóvá a traumaelmélet e vakfoltját.

A disszertáció negyedik fejezete a jognak és az igazságszolgáltatásnak azt a felfogását járja körül, mely szerint az képes a szimbolikus, vagy nagyon is valós erőszak által ejtett sebek begyógyítására. Felman szövegei a jog és irodalom kapcsolatának különböző modelljeit mutatják fel: az irodalmat a jog szupplementumaként képzei el a szerző, máshol az irodalom nevezi meg a jogi kontextus összeomlásának helyét. Johnson vizsgálódásai elsősorban a jog és a nemi politika összefüggései, illetve a jogi személyiség kérdéskörében hatnak kezdeményező erővel, amely Caruth szövegeiben is markánsan tetten érhető. A fejezethez tartozó Melville-olvasat sok, a dolgozat korábbi részeiből már ismerős fogalmat gyűjt egybe és rendez újra: az olvashatatlanság és az áttétel, az etika kérdésköre, vagy a dekonstrukció és jog fejezet fent említett elméleti problémái válnak elemezhetővé általa.

A zárófejezet újra számba veszi a disszertációban megismert elméleti szövegek alapfogalmait és tétjeit, kiemelve, hogy mivel járultak hozzá a dekonstrukcióról szóló elméleti vitákhoz és hogyan voltak képesek megújítani a dekonstrukciós olvasási praxist. A tárgyalt elméleti alakzatoknak a valódi tétje leginkább az olvasás során mérhető fel igazán: irodalmi szövegekkel együtt olvasva az elméletek egy váratlan történeti dimenziót is felmutatnak, amely újabb tanulságokkal kecsegtethet.

Összefoglalás

Rendkívül sok jelentékeny dolog történt az irodalomelméletben és a irodalomkritikában azalatt a harminc év alatt, amelyről a disszertáció szól. Ha egy elnagyolt—ennek megfelelően túlegyszerűsítő—képet akarnánk erről festeni, akkor a történet a dekonstrukció és a pszichoanalízis vitájával kezdődött a 1970-es évek második felében; az 1980-as években zajlott nagyrészt a feminizmus és a dekonstrukció párbeszéde; az 1990-es évek elejét elsősorban az etikai fordulat és a traumaelmélet kialakulása jellemezte, míg az évtized második felében és az új évezredben már a dekonstrukció és a jogelmélet került a kritikai érdeklődés homlokterébe. Felman, Johnson és Caruth aktív résztvevői és alakítói voltak ezeknek a vitáknak és számos további kutatásra érdemes elméleti horizontot nyitottak meg. Az irodalom tanulmányozására számos teoretikus konstrukcióval álltak elő. E fogalmak közül sok de Man szövegeiben gyökerezik, másokat pedig a dekonstrukció és a disszertációban szemügyre vett egyéb kontextusok dialógusából származtathatunk. Hibáik és

vakfoltjaik ellenére ezek a teoretikus konstrukciók rendkívül termékenyen hatottak az irodalomtudományra. Szövegeiket olvasva mindig az volt az érzésem, hogy ha a dekonstrukció „halott,” akkor az utóélete annál inkább figyelemreméltó.

Tisztában vagyok azzal, hogy a disszertáció irodalmi „kánonját” meghatározó szövegek mindegyike nyugati, fehér férfiírók másságról szóló fantáziáit jeleníti meg. Mégis úgy gondolom, hogy ezek a szövegek, dekonstruktív olvasatokban megjelenő vakfoltjaikon keresztül egy másfajta történetet is elmondhatnak nekünk, mint az őket létrehozó ideológiák. Poe, Emerson, Melville, Honoré de Balzac, vagy Lev Tolsztoj szövegei azt bizonyítják, hogy a XIX. században egyre nagyobb szükség volt az olvasásra és az értelmezésre: az utcákat ellepték a cégtáblák, számos újság és könyv került az olvasók elé, és a nyelvnek ez a fajta felszaporodása maga után vonta az olvashatatlanság kísérteties tapasztalatát is. Ezek a történetek az olvashatatlanságot kevésbé egy elvont interpretációs kategóriaként, sokkal inkább egy történetileg determinált jelenségként állítják eléünk, amely összefügg a társadalmi osztály, a társadalmi nem, vagy a fajiság egymást keresztbemetsző kontextusaival is. A olvashatatlanság liminális figurák, vagy tapasztalatok mentén jelentkezik bennük.

A kortárs irodalom- és kultúraelmélet számára a halál a *par excellence* reprezentálhatatlan: mivel nem elérhető „megélt” tapasztalatként, csak a reprezentáció médiuma által közvetítetten vagyunk képesek fogalmat alkotni róla. Emerson gyásszal kapcsolatos ambivalenciája az elvesztett másik jelentőségének értékelésére körül forog, ami végső soron elbizonytalanítja a szövegeit; Poe esztétikája pedig egyenesen a másik halálán alapul, ami azonban kísérteni kezdi az elméleti konstrukciókat és a másik visszatérése az esztétikai rendszer lebomlásához vezet. Míg a másik iránti erőszak csak implicit marad mind Emerson, mind Poe esetében, Tancred és Clorinda története a másik halálával a szubjektum bűneként néz szembe.

Poe „A tömeg emberében” a *flaneur* a városi tömeg „természetes” olvasójaként állítja be, míg az olvashatatlan egy társadalom által kivetett szereplőben ölt testet, akinek a céltalan bolyongása a narrátorban egy erős félreolvasási folyamatot indít be. Egy ehhez hasonló célt tévesztett olvasat, vagy „fikció”—az olvashatatlanság érthetővé redukálása—helyezi át Balzac Chabert ezredesét, vagy Melville Bartlebyjét is a szegényház falai közé, ami rávilágít a (lefelé irányuló) társadalmi mobilitás kísérteties voltára is.

Johnson *Sarrasine*-értelmezése az olvashatatlant La Zambinella, a kasztrált alakjában ismeri fel, aki szerinte „egyszerre van kívül a nemi különbségek rendszerén és válik a nemek közötti illuzórikus szimmetria megtestesítőjévé. Felforgatja a szimmetria iránti vágyunkat azáltal, hogy szó szerint értelmezi azt.” Felman értelmezésében „Az aranszemű lány”

Paquitája szintén olvashatatlanává válik, mivel biszexualitásának következtében „ellenáll a nemi kisajátításnak”; az „Isten veled” Stéphanieja konkrétan bele is hal abba, hogy egykori szerelme, Philippe „félrekezeli” őt egy állapotát félreismerő olvasat következtében.

Tekintve a rabszolgotartás intézményének kulturális jelentőségét a Polgárháborút megelőző amerikai irodalomban, a fajiság kérdése szintén része az olvashatatlanság korabeli ideológiájának. Például Melville „Benito Cereno” című novellájában Babo, a rabszolgák vezére egy komplex mimikri-előadással csalja lépre a segítőkész Amasa Delano kapitányt, akinek a kulturális sztereotípiái elbizonytalanítják a helyzetértékelését. Jóllehet a lázadó rabszolgák az igazságszolgáltatás kezére kerülnek a novella végén, a jogi diszkurzus mégsem képes maradéktalanul feldolgozni a rabszolgaság erőszakos örökségét. Míg Johnson szövegei például sok helyen tárgyalják a fajiság tematikáját, talán ez a dimenzió az, ami leginkább hiányzik a disszertációból, szinte csak a *Megszabadított Jeruzsálem* értelmezésében kerül elő, mint jelentős szempont. Tehát mind a doktori tézisben, mind Felman és Caruth szövegeiben ez egy eléggé fel nem tárt elméleti pozíciót képvisel, amely, amint azt a Tasso-olvasat is mutatja, nagyon hatásosnak bizonyulhat, ha a dekonstruktív kritika kortárs elméletben kialakult hegemoniáját akarjuk megkérdőjelezni. Ehelyütt csak vázolni lehet egy ilyesfajta olvasatban rejlő lehetőségeket, amit például Gayatri Chakravorty Spivak szövegei alapján lehetne kifejteni bővebben, aki szintén de Man témavezetésével írta doktori disszertációját az 1970-es években. Spivak, Johnsonhoz hasonlóan Derrida angol fordítójaként lett egy csapásra ismert, hogy mára a posztkoloniális kritika megkerülhetetlen fontosságú alakjává váljon. Amiért végül Spivak részletesebb elemzése ki kellett, hogy maradjon a disszertációból annak az volt elsősorban az oka, hogy ellentétben Felmannal, Johnsonnal, vagy Caruthtal, a könyvei által beszélt nyelv kevésbé emlékeztet a de man-i retorikára, sokkal többet köszönhet talán a derridai diszkurzusnak.

Összefoglalva tehát a disszertációban elemzett kritikusok irodalomtudományhoz való legfontosabb hozzájárulását abban látom, hogy a dekonstrukcióból ismert retorikai szótárt képesek voltak ötvözni bizonyos történetileg determinált jelenségekkel, mint a társadalmi osztály, társadalmi nem, a fajiság, vagy az etika kérdésköre, amelyek fontosságát de Man elméletei nem tagadják, de nem is fejtik ki részletekbe menően. Ha ezek az értelmezések félreolvassák de Man, annyi baj legyen. Néhány kritikus, például Rodolphe Gasché, vagy Nealon szerint ugyanis egy ehhez hasonló félreolvasás eredményezte az „amerikai dekonstrukció,” vagy „dekonstruktív kritika” létrejöttét is.

PUBLIKÁCIÓS LISTA

A szerzőnek az értekezés tárgyában megjelent, vagy kiadásra elfogadott publikációi:

- “Poe and the Aporia of Mourning: ‘The Sleeper,’ the Tales, and ‘The Most Poetical Topic’.” *HUSSE Papers* 2005. (158-165).
- “Poe és a gyász apóriája.” Bényei Tamás, szerk. *Átjárások: Fiatal anglisták és amerikanisták tanulmányai*. FISz, 2005. 212-227.
- “Két mimikri között: A mimikri Luce Irigaray és Homi Bhabha szövegeiben.” *Filológiai Közlöny* 2003/1-4. 70-78.
- “Pszichoanalízis és retorikai olvasás: Felman, Lacan, de Man.” *Alföld* 2003/6. 65-72.
- “»The Space In Between«: Barbara Johnson’s Dislocations of Feminism and Deconstruction.” (Recenzió-esszé) Sajtó alatt a *Hungarian Journal of English and American Studies* című folyóiratban.
- “Személyesség és kritika. Menyhért Anna *Elmondani az elmondhatatlant* című kötetéről.” (Recenzió) *Alföld* 2009/9. 114-118.
- “A tetten érhetetlen »másik«. Kulcsár-Szabó Zoltán Paul de Man-könyvéről.” (Recenzió) *Debreceni Disputa* 2008/11-12. 100-102.
- “Ellentétek metszéspontjában. Sári B. László *A hatyú és a görény: Kritikai vázlatok irodalomra és politikára* című könyvéről.” (Recenzió) *Debreceni Disputa* 2008/6. 40-42.
- “Psychoanalysis, Deconstruction and Ethics: The Theoretical Stakes of Shoshana Felman’s Writings.” (Recenzió-esszé) *Hungarian Journal of English and American Studies* 2008 (Tavaszi): 159-169.
- “Barbara Johnson *Mother Tongues: Sexuality, Trials, Motherhood, Translation* című könyvéről.” (Recenzió) *Hungarian Journal of English and American Studies* 2005 (Ősz): 243-245.
- “Félkomoly Apák: Kalmár György *Szöveg és vágy* című könyvéről.” (Recenzió) *Alföld* 2004/6. 99-103.
- “A trauma és a törvény: Shoshana Felman *The Juridical Unconscious* című könyvéről.” (Recenzió) *Filológiai Közlöny* 2004/1-2. 137-142.

A szerzőnek további megjelent publikációi:

- “Saját és idegen viszonya a vámpírtörténetek tükrében: Az *Alkonyat* példája.” *Debreceni Disputa* 2010/7-8. 83-88.
- “»Képmások.« Test és textualitás Paul Verhoeven *Elemi ösztön* című filmjében.” Fodor Péter, Szirák Péter, szerk. *Szótér: Az Alföld Stúdió antológiája*. Debrecen: Alföld Alapítvány, 2008. 143-152.
- “Semblances: Textuality and the Body in Paul Verhoeven’s *Basic Instinct*.” *Gender Studies* (Universitatii de Vest, Timisoara) 2005/4. 89-96.
- “A *Traumnovelle* és Kubrick visszatérése Schnitzlerhez.” *Kalligram* 2004/1. 85-92.
- “Az olvasás mint átrajzolás: Szilágyi Zsófia *A féllábú ólomkatona* című könyvéről.” (Recenzió) *Alföld* 2006/11. 97-102.
- “Hagyomány, ideológia, kritika: Margócsy István *Hajóvonták találkozása* című könyvéről.” (Recenzió) *Alföld* 2005/6. 92-96.
- “Kritika és elfedés: Odorics Ferenc *A disszemináció ábrándja* és Milbacher Róbert, Z. Kovács Zoltán *A maradék öröme* című könyvéről.” (Recenzió) *Alföld* 2003/10. 95-102.
- “Steven Serafin, ed. *Dictionary of Literary Biography* Vol. 215, 220, 232: *Twentieth Century Eastern European Writers*.” (Recenzió) *Hungarian Studies* 2003/2. 314-318.

Az értekezés tárgyában elhangzott konferencia-előadások:

HUSSE Konferencia, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Piliscsaba, 2011: “Representing the Trauma of Parting: Mourning Emerson’s Hyacinthine Boy.”

HUSSE Konferencia, Veszprémi Egyetem, Veszprém, 2005: “Poe and the Aporia of Mourning: ‘The Sleeper,’ the Tales, and ‘The Most Poetical Topic’.”

OTDK Konferencia, Veszprém, 2003: “Pszichoanalízis és retorikai olvasás: Felman, Lacan, de Man.”

OTDK Konferencia, Veszprém, 2003: “Mimicry and the Discourses of Race / Sexuality.”

Nő és férfi, férfi és nő, TársadalmiNem- és Kultúrakutatóközpont, Budapest, 2002: “A mimikri Luce Irigaray és Homi Bhabha írásaiban.”

Fiatalok a lélekgyógyászatban, fiatalok a lélekgyógyászatról, DE OEC Magatartástudományi Intézet, Debrecen, 2001: “Változó nézőpontok a pszichoanalitikus irodalomkritikában.”

Egyéb konferencia-előadások:

British and American Studies Konferencia, University of West Timisoara, Timisoara, 2004: “Semblances: Textuality and the Body in Paul Verhoeven’s *Basic Instinct*.”

Erőszak és nemek, TársadalmiNem- és Kultúrakutatóközpont, Budapest 2003: “Schnitzler és Kubrick: *Tágra zárt szemek*.”

OTDK Conference, Szeged, 2001: “A nő rejtélye: Olvasás és ismételés Kemény Zsigmond *Ködképek a kedély láthatárán* című regényében.”